

Станко Стојиљковић

ДО КРАЈА
БЕСКРАЈА

Шта је све видео дечак који
је пре иједног другог човека
пропутовао непрегледним
космичким беспућем?

ФОТОНКОВА БЕСЕДА

Ово дело нашег познатог новинара Станка Стојиљковића садржи причу о Васиони, испричану на веома читљив начин, за млађу публику, као што је дечак Вукашин, који помно и љубипитљиво слуша беседу Фотонка – фотона, који можда потиче од позадинског зрачења (остарелог и са мање енергије, јер је настао у раној Васион) до онога који се формира у нама најближој звезди – Сунцу. Фотонко прича о себи, својој природи, о томе да не може да се осети додиром (јер је без масе), али његова енергија може да загреје лице, а и прича машту дечака Вукашина, који заједно са Фотонком, пролази кроз дубине Васионе, упознајући природу разних небеских тела и

појава.

Ово дело има вишедимензиони карактер: прво на популаран начин даје преглед основних достигнућа и сазнања у астрономији, друго, показује вештину аутора у игрању речима, тј. његов књижевни талент, и треће, значајну компоненту симболике која прожима цело дело: дечак се зове Вукашин и не намерава да студира астрономију већ лингвистику, а приповедач је фотон, један међу њих безброј, тј. електромагнетно зрачење – светлост, без кога није могуће изучавати Васиону.

И на крају, поменимо да је УНЕСКО 2015. прогласио „годином светлости“, па се надам да ће ово дело угледати светлост дана и бити доступно широј публици до почетка 2015.

Лука Ч. Поповић
научни саветник
Астрономска опсерваторија, Београд

- Вукашине! Вукашинеее, Вукашинеееее!

Збуњеном дечаку учинило се да однекуда допире једва чујно дозивање, а нигде никога у соби. Погледом је претражио сваки кутак.

- Можда ми се привиђа – промрља себи у браду.

- Не привиђа ти се, заиста изговарам твоје име. Али је мој глас веома, веома, веома слабашан, готово нечујан.

Страх преплави Вукашина. Откуда сада утвара? У школи је учио да тако нешто не постоји. После краћег премишљања, одважи се да пита:

- Ко ме то зове?

- Ја, али ме ти не видиш. И нико на Земљи.

- А ко си ти?

- Када се моја сабраћа и ја удружимо у бесконачно великом броју, осете нас и опазе и људи и животиње. Чак и биљке на својствен начин. Без нас ни ти, ни ма који човек није у стању да ишта распозна око себе. Заувек бисте остали у вечној тами. Ни живота нема ако ми однекуда не банемо.

- Ух, ништа не разумем: тебе не видим, без тебе не видим! Да ниси, можда, чаробњак из невидљивог света? Албус Дамблдор из „Харија Поттера“?

- Ма не, постојим у овом видљивом, много, много, много пре тебе, и свих људи, и свега живог. Па и неживог. Појавио сам се на самом крају „мрачног

доба" космоса, непровидне тмине у којој ни прст пред оком ниси могао да разазнаш.

- Одакле?

- Из најраније звезде у првим тренуцима њеног настајања.

- Имаш ли име? Ја сам Вукашин, ученик четвртог разреда основне школе у Београду.

- Знам. Познајем и тебе, и твоје другаре, и свакога. Све бивше и све садашње људе. Јурцам неуморно с краја на крај космоса. Нема бољег и бржег тркача, до сада га нико није открио. Ништа ми не може утећи, нити ме претећи!

- Баш ништа не схватам?!

- Јеси л` учио физику?

- Нисам. Шта је то?

- Нема везе, ја ћу ти све објаснити. Хоћеш ли да те поведем на путовање на којем још ниједан човек није био? Одвешћу те до саме границе свега што постоји. Тамо где пре тебе нико није крочио.

- Важи, али ми најпре реци своје име?

- Физичари ме зову фотон или светлосна честица. Немам ни тежину, ни висину као ти. Физичари се љуте кад поменем тежину, јер је она везана за силу привлачења – гравитацију, већ кажу да је то маса. Али оставимо таква објашњења за више разреде осмољетке или за гимназију. Лакши сам од свега што можеш да замислиш. Нисам ни

наелектрисан. Све то ми омогућује да се с краја на крај космоса крећем највећом дозвољеном брзином – око 300.000 километара у секунди! Коначном за све и за свакога. Ко је тако одредио? Славни Алберт Ајнштајн. Име ми је изведено из грчке именице „фотос“, што у преводу на српски значи светлост. Зову ме и „пакетић“ (квант) електромагнетног зрачења, а то је, опет, светлост. Сврставају ме у основне (елементарне) честице у природи. Али за разлику од других, ја се истовремено појављујем у два облика. Као два различита Вукашина, ни по чему слична.

- Зар је то могуће?!

- Видиш, у мом случају јесте. Зато ме сматрају изузетком у целом космосу, никог налик мени. Испољавам, дакле, два властита својства – појављујем се и као честица и као талас. Тако су одредили научници. И мене то збуњује, само да знаш. Зови ме Фотонко. А сада полазимо на крстарење по бесконачном царству космичких чудеса! Може?

- Да.

- Крећемо с планете на којој си рођен. Ја сам са Сунца, а имам сабраћу на свим могућим звездама. Познајеш ли Земљу?

- Помало, из земљописа.

- Добро. Земља је једна од осам планета у Сунчевој породици; доскора их је било девет. У

међувремену су астрономи искључили Плутон, јер не испуњава све услове као претходних осам. Твоја је трећа у низу када се гледа с матичне звезде, „трећи камен од Сунца“. Прозвали су је тако због стеновитог састава: око 71 одсто њене површине покривено је водом, преосталих 29 се састоји од копна – континената и острвља. За сада је једино познато небеско тело на којем постоји живот. Стара је око четири милијарде и 600 милиона година. Земља и друге планете у Сунчевој породици настале су из првобитног круга или диска прашине и гаса, преосталих након што се Сунце уобличило. Испочетка је била врела, састављена од житке растопљене масе. Временом се охладила и очврсла, ухватила јој се покорица као на печеном хлебу. То је спољашњи омотач (Земљина кора), издељен на неколико већих и мањих парчади, тектонских плоча. Истовремено са очвршћавањем почела је да се нагомилава вода у атмосфери и на површини. Да ли си учио како је постао Месец?

- Нисам.

- Појавио се убрзо након обликовања Земље. Научници кажу да се небеско тело величине Марса сударило с твојом планетом. Измислили су му лепо име – Теја, чији се део слепио са Земљом, срастао као када лопти од глине додајеш нове

слојеве, а део је избачен у свемир. Сасвим довољно да се образује Месец који свуда у стопу прати Земљу. Док она кружи око Сунца, он обиграва око ње и истовремено облеће око Сунца. Је л` јасно?

- Јесте.

- У реду, сада полећемо, али само у мислима.

- Нећу летети у свемирском броду, као у научнофантастичном филму?

- Не. Још није ни осмишљена, а камоли направљена летелица која приближно лети брзином светлости. Једини сам ја то у стању у целом космосу! Научници не искључују такав вид превоза у далекој, веома далекој будућности. Космос је незамисливо велики, каже се да је бескрајан. Чак бих и ја до претпостављеног краја летео милијардама година. И знатно дуже у повратку, зато што се он све брже и брже шири! Касније ћу ти објаснити како је постао. `Ајде зажмури и замисли да си мој рођени брат, Светленко, и да јуриш готово 300.000 километара у секунди!

- Смем ли понекад да отворим очи?

- Ма, шалим се, немој уопште да жмуриш. Покушај отворених очију да замислиш све што ти будем описао.

- Хоћу. Еј, Фотонко, шта је то блеснуло с моје десне стране?

- Већ си се удубио у моју причу, то ме радује.
